vodu, mají sdělati seznam osob, které svou věcnou znalostí a spolehlivostí jsou zvláště způsobilé k úřadu správcovskému a jsou ochotny takové správy na se vziti. Tento seznam budiž zaslán všem soudům v obvodě sborového soudu a budiž každého roku přezkoumán a podle okolností opraven nebo přivzetím nových osob doplněn. Všechny takové změny buďtež oznámeny soudům v obvodě.

Z osob v tomto seznamu zapsaných má exekuční soud vybrati toho, kdo vzhledem k tomu, kde leží a jaká jest nemovitosť, kterou jest spravovati, a vzhledem k ostatním okolnostem té které případnosti zdá se mu býti nejzpůsobilejší a má jej jmenovati správcem (§ 106 ex. ř.).

VI. Odměna znalců. Viz čl. Svědečné a znalečné.

Znalci (v řízení trestním).

I. Pojem a význam.

Znalci jsou osoby, kteréž majíce zvláštní odborné znalosti soudu mohou podati vysvětlení a objasnění potřebného ke zjištění určitých okolností pro posouzení subjektivní neb objektivní skutkové povahy trestného činu rozhodných. Účel a úkol znalců jest zcela rozdílný od úlohy svědků. Kdežto tito mají vypovídati toliko o příhodách a okolnostech, jež každý člověk svými smysly může pozorovati, jsou znalci vlastně k tomu povoláni, aby soudu sdělili výsledky pozorování, jež lze si utvořiti toliko pomocí zvláštní technické způsobilosti.

II. Nález a dobrozdání znalců.

Podobně jako řízení civilní činí i trestní řízení rozdíl mezi nálezem (visum repertum) a dobrozdáním znalců. Nálezem rozumí se zpráva, kterou znalci podávají o tom, co pozorováním svým byli shledali; posudek (dobré zdání) obsahuje logický soud, jejž znalci dle pravidel svého odborného vědění z určitých skutečností vyvozují. Nález a posudek jsou však v těsné souvislosti a musí úplně spolu souhlasiti, má-li výpověď znalců sloužiti za základ trestního rozsudku. Vyskytne-li se tudíž odpor mezi nálezem a posudkem, musí se soudce pokusiti o jeho odstranění, a nebylo-li by to možno, musí býti opětně titíž nebo jiní znalci slyšeni; v otázkách medicinských, nevedla-li by ona cesta k výsledku, musí býti vyžádán také posudek lékařské fakulty některé university. Pro předsevzetí nálezu a podání dobrozdání jsou rozhodna různá hlediska procesualní. Nález z pravidla nedopouští odkladu; aby stopy trestného činu snad nezmizely a procesný material byl pokud možná úplně a správně určen a sestaven, jest zapotřebí, aby nález ihned byl proveden. Nález budiž sepsán pod vedením a za intervence soudu. Posudek naproti tomu mohou znalci podati teprve později. Nálezem má býti shromážděn skutkový materiál, z něhož posudkem vyvozují se důsledky, o něž se rozsudek má opírati. Posudek nemůže býti tudíž z pravidla ihned podán, poněvadž k jeho sestavení bývá zapotřebí ještě dalších prací, jako obdukce, ohledání jednotlivých částí mrtvoly, měření, sestavení plánů, náčrtků a různých přípravných prací, kteréž mnohdy delší doby vyžadují, tak že nález i posudek jen zřídka zároveň může býti předsevzat a zejména v případech obtížnějších musí býti posudek odložen na pozdější dobu.

III. Volba a zřízení znalců.

Svědkové jsou dle všeobecného pravidla povinni k soudu se dostaviti a před ním vypovídati. Povinností takovou však nejsou znalci do té míry vázáni, že by osvobození jich od úkolu znalce bylo vyloučeno. Ve příčině

volby znalců liší se trestní řízení od řízení civilního v tom, že znalce jmenuje a ustanovuje soud bez ohledu na návrhy stran. § 119 tr. ř. sice ustanovuje, že znalec jest povinen k vyzvání soudu se dostaviti a při soudním ohledání spolupůsobiti, a že znalec, který odepře spolupůsobiti při ohledání, může býti potrestán pokutou od 5 do 100 zl., avšak § 119 má patrně ten případ na zřeteli, že znalec neuvedl dostatečné příčiny, pro kterou k soudu se nemohl dostaviti. V tomto směru činí rak. tr. řád rozdíl mezi přípravným vyšetřováním a hlavním přelíčením. Nedostavil-li se znalec k hlavnímu přelíčení, může soud nařídíti jeho předvedení. Není-li to možno, budiž hlavní přelíčení odročeno na útraty nedostavivšího se znalce, kterýž výlohy zmařeného stání musí nahraditi; kromě toho budiž odsouzen k pokutě od 5 do 100 zl. a po případě vydán proti němu i rozkaz postavovací (§ 242 tr. z.), proti čemuž může podati odpor. Z nálezu, jímž o tomto odporu bylo rozhodnuto, již dále stěžovati si nelze (§ 243 tr. ř.). Zvláštními zákonnými předpisy bylo uloženo celé řadě osob spolupůsobiti v trestním řízení jako znalci, zejména zeměpanské okresní lékaře mohou soudní úřady proti zapravení předepsaných poplatků jmenovati od případu k případu nebo trvale za znalce ve věcech zvěrolékařských (§ 8 nař. min. vnitra ze dne 21. června 1882 č. 91 ř. z.). K otevření mrtvoly buďtež v nutných případech přibráni i lékaři vojenští (min. nař. ze dne 10. září 1856 č. 167 ř. z.). Úředně autorisovaní soukromí technikové mohou býti soudem povoláni od případu k případu neb i trvale, aby spolupůsobili jako znalci při měření, odhadech a odborných posudcích (§ 6 míst. nař. ze dne 27. srpna 1861 č. 1446 pr.. dod. č. 8 k z. z. pro Dolní Rakousy z r. 1863 č. 8). Za účelem zkoušení a podání nálezu o pravosti nebo nepravosti kolkové známky mají se soudy obraceti k c. k. dvorní a státní tiskárně ve Vídni, jež podává svůj nález ve zvláštních formulářích k tomu předepsaných (min. výn. ze dne 3. ledna 1856 č. 66 ř. z.). Professoři na vídeňské zvěrolékařské škole buďtež jmenováni stálými znalci pro soudy ve Vídni (dv. dek. ze dne 18. října 1815 č. 1181 sb. z. s.). Znalce trvale jmenuje soud, pro nějž mají býti ustanoveni (výn. min. sprav. ze dne 1. června 1858 č. 9744).

V. Způsobilost a odmítnutí znalců.

Zde sluší rozeznávati jednak technickou způsobilost, jednak způsobilost zvláštní pro určitý případ trestní vzhledem k poměrům osobním.

1. Pokud se týče způsobilosti technické, má trestní soudce především povolati znalce soudně zřízené a k posouzení určitého případu povolané (soudní lékaři, znalci účetní, znalci zboží a pod.). Proti ustanovení znalců, kteří nemají takové způsobilosti, jaké vyžaduje specielní trestní případ, mohou veřejný žalobce a obžalovaný činiti námitky a přísluší pak stranám právo jak v řízení vyšetřovacím, tak i při hlavním přelíčení soudu navrhnouti zřízení jiných způsobilých znalců.

2. Ohledně zvláštní způsobilosti vzhledem k poměrům osobním, vytkl § 120 všeobecnou zásadu, že osoby, kteréž by v některém vyšetřování nemohly býti jako svědkové slyšeny nebo ku přísaze připuštěny, nebo které s obviněným nebo poškozeným jsou ve svazku v § 152 č. 1 naznačeném, nemají pod zmatečností býti bráni za znalce. Otázka spolehlivosti a nepředpojatosti znalce má v řízení trestním ještě větší důležitost než v řízení civilním; zákon uznávaje význam této otázky vylučuje jednak z úřadu znalce osoby, které jako svědkové nemohou býti slyšeny a vzaty pod pří-

sahu a s druhé strany ustanovuje, že nemají býti za znalce brány osoby, proti nimž byly činěny podstatné námitky, leč že by bylo nebezpečí v prodlení. O volbě znalců buďtež z pravidla žalobce a obžalovaný vyrozuměni, aby tito po případě mohli použíti svého práva znalce odmítnouti; nestalo-li se tak, nemá to však v zápětí zmatečnost řízení (roz. ze dne 22. ledna 1875 č. 13.177, Manz str. 108).

VI. Řízení při provádění důkazu.

1. Z pravidla buďtež povoláni dva znalci. Přivzetí jednoho znalce dostačí, jde-li o případ méně důležitý, nebo bylo-li by nebezpečí v průtahu (§ 118 odst. 2 tr. ř.). Slyšení znalců se má obmeziti toliko na věci účelné a v úkol znalců spadající (výn. min. sprav. ze dne 26. března 1886 č. 1917).

2. Avšak i mimo ohledání může se vyskytnouti potřeba přivzíti znalce, nejedná-li se o pozorování skutečností, nýbrž jde-li o otázku, zdali tvrzení obviněného nebo svědků dle pravidel umění nebo vědy lze za pravé míti nebo když o souvislosti skutečností neb okolností v daném případě prokázaných nebo o důsledcích z nich plynoucích má býti podán úsudek opírající se o znalosti vědecké nebo umělecké.

3. Znalci musí před početím ohledání přísežně slíbiti, že předmět ohledání pečlivě vyšetří, učiněná pozorování správně a úplně sdělí a vůbec nález i posudek dle svého nejlepšího vědomí a svědomí a dle pravidel své vědy neb umění provésti chtějí. Znalcům, kteří jsouce trvale zřízeni, již všeobecně byli vzati pod přísahu, má vyšetřující soudce, prve než počne ohledání, připomenouti svatosť přísahy od nich vykonané (§ 121 tr. ř.). Rovněž při hlavním přelíčení mají býti znalci před svým výslechem vzati pod přísahu resp. znalcům trvale ustanoveným svatosť přísahy má býti připomenuta (§ 247 tr. ř.). Výjimkou rozhoduje soud o vzetí znalců pod přísahu po jich slyšení a výslechu stran, byli-li předsedou senátu z moci úřední ve smyslu § 254 tr. ř. povoláni.

4. Předměty ohledání buďtež od znalců v přítomnosti soudních osob prohlédnuty a vyšetřeny, leč by osoby soudní z ohledů mravopočestnosti (na př. při ohledání osob ženského pohlaví) uznaly za vhodno se vzdáliti. Rozhoduje však při tom toliko volné uvážení soudcovo a s druhé strany v některých případech jako na př. při vyšetření týkajících se jedů z pravidla nebude ani možno, aby soudní osoby byly stále přítomny, poněvadž vyšetřování takové vyžaduje delšího pozorování a opětovných pokusů (§ 122 tr. ř.). Ohledání řídí vyšetřující soudce a při hlavním přelíčení předseda, kteříž mají označiti předmět, jejž znalci svému pozorování mají podrobiti, a klásti jim přiměřené otázky; při tom ovšem může soudce resp. předseda přihlížeti i k návrhům žalobce neb obviněného. Žádají-li znalci, by se jim ze spisů nebo výslechem svědků dalo vysvětlení k podání posudku potřebné, budiž žádosti jejich vyhověno. Nahlížeti ve spisy vyšetřovací z pravidla není znalcům dovoleno; soudce vyšetřující může však i to dovoliti, je-li to k důkladnému posouzení případu nezbytno a není-li proti tomu závažných námitek (§ 123 tr. ř.). Jest povinností soudcovou předmět ohledání znalcům úplně objasniti a nad tím bdíti, aby bylo při provádění důkazu všeho šetřeno, co může sloužiti k podání posudku pokud možná správného a spolehlivého: rovněž jest úkolem soudcovým zjistiti totožnosť předmětů, jež mají býti ohledány.

5. Při hlavním přelíčení může předseda, pokud to může vésti k vypátrání pravdy, nařídíti, že znalci jak při výslechu obžalovaného tak i při

výslechu svědků v jednací síni mají býti přítomni. Při výslechu jiných znalců o témž předmětu nesmí však znalec, který ještě nebyl vyslechnut, býti přítomen (§ 248 tr. ř.).

6. Výsledky pozorování znalců (nález) buďtež zapsány v protokole. Při protokolování nálezu má soudce pečlivě k tomu přihlížeti, zdali sám či strany o správnosti jeho chovají pochybnosti čili nic a má se pak přičiniti o jich odstranění. V tom směru činí trestní řád rozdíl mezi nálezem a posudkem. Odchylují-li se podstatně od sebe výpovědi znalců o skutečnostech pozorovaných, nebo je-li nález nejasný, neurčitý nebo v odporu sám s sebou nebo se zjištěnými skutkovými okolnostmi, má soudce znalce na tyto vady a neshody upozorniti a opětným výslechem znalců o jich odstranění se pokusiti; nebylo-li by však lze toho dosíci, budiž ohledání, pokud to jest možno, s přivzetím jiných znalců opakováno (§ 125 tr. ř.). Podobné ustanovení a tutéž sankci obsahuje § 126 o posudku. Jsou-li znalci lékaři nebo chemiky, může si soud v takových případech vyžádati též dobré zdání lékařství fakulty některé tuzemské university. Totéž se má státi, když radní komora vzhledem k důležitosti neb obtížnosti případu uzná za nutné od lékařské fakulty dobré zdání si vyžádati. Okolnosť, že lékaři jako znalci slyšení při hlavním přelíčení odchylují se od posudku, jejž podali v přípravném vyšetřování, neodůvodňuje nutnosť, aby byli ještě jiní lékaři o téže věci slyšeni (roz. ze dne 17. listopadu 1877 č. 10.187, sb. č. 162). Když se vyskytnou vady neb odpory v posudku jednoho z lékařů (nebo chemiků), mohou soudní úřady dle § 126 odst. 1 tr. ř. vyžádati si na místě dobrého zdání lékařské fakulty dobré zdání jednoho nebo více jiných znalců (roz. ze dne 5. září 1887 č. 4598 sb. č. 1092). Dobré zdání lékařské fakulty dalšímu posudku lékařů k hlavnímu přelíčení předvolaných již podrobeno býti nemůže (roz. ze dne 15. října 1875 č. 5093, sb. č. 84 a ze dne 30. září 1892 č. 8169).

V. Zvláštní předpisy o jednotlivých druzích znalců.

1. §§ 127—133 tr. ř. obsahují ustanovení, jichž má soud a soudní lékaři šetřiti při vyšetřování ve příčině usmrcení a tělesných poškození (srv. Ohledání a pytvání mrtvol), jakož i při zjišťování duševní choroby a příčetnosti (§ 134 tr. ř.).

2. Zkoušení písma: Vzejde-li pochybnosť, zdali nějaká listina jest pravá, nebo má-li se vyšetřiti, čí rukou jisté písmo jest psáno, mohou znalci písmo takové porovnati s písmem na listinách beze vší pochybnosti pravých (§ 135 tr. ř.).

3. Při falšování nebo napodobení veřejných úvěrních papírů a minci musí trestní soudce kusy, k nimž se vyšetřování vztahuje, se všemi nástroji a prostředky z trestního činu pocházejícími a jinými předměty s tím souvisejícími zaslati ministerstvu financí k tomu cíli, aby obdržel nález a vyjádření, zdali jsou pravé či nepravé, jakým způsobem falšování bylo provedeno, bylo-li užito nástrojů, jimiž se rozmnožování usnadňuje, a konečně, zdali a kde se takové falšované kusy již vyskytly (§ 136. 1 odst. tr. ř.).

4. Při falšování bankovek neb úvěrních papírů rakousko-uherské banky má se soudce obrátiti přímo k dotčené bance a

5. při falšování peněz kovových k úřadu mincovnímu k tomu určenému.

6. Při falšování cizozemských úvěrních papírů nebo peněz má se soudce obrátiti přímo k ministerstvu práv (§ 136 tr. ř.).

Znalci (v říz. trest. důchodkovém).

Znalci v říz. trestním důchodkovém jsou osoby, kteříž se v trestním řízení důchodkovém k tomu cíli přibírají, aby důchodkovému úřadu vzhledem ku svým zvláštním znalostem uměleckým anebo živnostenským spolehlivou zprávu podali o skutkové povaze určitého přestupku důchodkového.

I. Způsobilosť znalců.

Dobrozdání znalců může se vztahovati toliko na okolnosti spadající v umění, živnosť, zaměstnání neb odborné vzdělání jejich (§ 717 tr. z. důch.). V tomto směru musí býti znalci

1. zkušení a v oboru, o který jde, dobře obeznámení a

2. musí míti vlastnosti nevadných svědků. Byla-li by za znalce ustanovena osoba, která nemá těchto vlastností, může obviněný, uveda zákonné důvody, žádati za ustanovení znalce jiného. Rovněž úřad sám, jestliže zvěděl, že jmenovanému znalci vadí překážka, která by výpověď jeho činila zavržitelnou nebo vadnou, má z úřední moci jmenování jeho odvolati a jiného nevadného znalce ustanoviti (§ 718 tr. z. důch.).

3. Za účelem posouzení předmětů státního monopolu, pak pravosti papírových kolků nebo úředních známek připojených na předmětech spotřeby neb užívání (kolky na hracích kartách, na časopisech, na zboží a pod.) smějí býti za znalce povoláváni toliko úředníci, kteří jsou při některém z těchto správních odvětví zaměstnáni (§ 719 tr. z. důch.).

4. Jelikož kolky zavedené nař. ze dne 28. března 1854 č. 4484 min. fin. vyráběti jest oprávněna jedině dvorní a státní tiskárna, jest tato dle § 771 tr. z. důch. též k tomu povolána, aby o pravosti podezřelých kolkových známek dobré zdání podávala. Mají se tudíž v takovýchto případech veškeré finanční úřady za účelem zkoušení a podání nálezu o pravosti kolkových známek obraceti přímo na dvorní a státní tiskárnu, která má k tomuto zkoušení přibrati též úředníka c. k. okresního finančního úřadu ve Vídni k tomu ustanoveného a ve smyslu §§ 720 až 724 tr. z. důch. svoje dobré zdání podati (§ 719 a výn. min. fin. ze dne 1. prosince 1885 č. 41.809/3073, věst. min. str. 451).

II. Provádění důkazu.

1. Vzetí znalců pod přísahu:

Byli-li znalci již všeobecně pro určitý obor vzati pod přísahu, budiž jim před výslechem svatosť přísahy od nich složené výslovně připomenuta. Znalci ostatní musí přísežně slíbiti, že věc zevrubně chtějí ohledati a, co na věci shledají, pravdivě a úplně udati (§ 720 tr. z. důch.).

2. Místo výslechu:

Není-li v místě, kde se děje vyšetřování, znalců potřebnými znalostmi opatřených, nebo jsou-li proti jich povolání vzhledem k osobnímu jejich poměru k obviněnému závažné námitky, buďtež předměty, jež mají býti ohledány, může-li se tak státi bez nepoměrného nákladu, zaslány na nejbližší místo, kde lze znalce způsobilé nalézti. Nachází-li se obviněný ve vazbě, nemůže žádati, aby na místo, kde předměty k ohledání byly zaslány, byl též dopraven, leč že by útraty s tím spojené přímo zapravil a všem potřebným opatřením se podrobil (§ 721 tr. z. důch.).